

УДК 351.078: 330.322

DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2020.1-2.10>

Л. І. Бережанська

аспірант кафедри публічного управління та землеустрою
Класичного приватного університету

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ФОРМУВАННЯ ЇЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ІМІДЖУ

Сприйняття України учасниками інвестиційного ринку як інвестиційно привабливої держави залежить від її інвестиційного іміджу. Враховуючи сучасні тенденції розвитку світової економіки (глобалізаційні процеси, зростання ступеня конкурентності за кваліфіковану робочу силу, залучення інвестиційних ресурсів та інше), питання формування, підтримання й використання позитивного інвестиційного іміджу для будь-якої національної економіки набуває дедалі вищого пріоритету.

У сучасному національному законодавстві відсутнє трактування терміну «інвестиційний імідж», хоча ще у 2002 р. Кабінет Міністрів України схвалив Програму «Інвестиційний імідж України». Також на сьогодні не існує загальноприйнятої класифікації чинників, які впливають на інвестиційний імідж держави.

Однією з причин негативних змін інвестиційного іміджу України є непослідовні й численні правки національного податкового законодавства.

Також негативно впливають на інвестиційний імідж країни такі чинники: непрозорість процедур прийняття рішень органами влади, високий рівень корупції в органах публічної влади й низький рівень захисту інвесторів (непередбачений захист від воєнних дій), окупація територій Донецької, Луганської областей та АР Крим тощо.

Ми вважаємо, що на інвестиційний імідж держави впливають перманентні й тимчасові чинники. Під перманентними чинниками ми розуміємо такі, що є незмінними чи відносно постійними (можуть змінюватися протягом тривалого періоду часу). Такими ми вважаємо чинники:

а) геополітичні (географічне розташування) – сприятливі кліматичні умови, наближеність до світових ринків; забезпеченість стратегічними природними ресурсами, що необхідні для розвитку певного виду бізнесу;

б) соціокультурні (демографічна ситуація) – демографічне навантаження, середній вік населення.

До тимчасових чинників відносимо такі:

а) соціокультурні (наявність кваліфікованої робочої сили) – доступність освіти та її рівень, показник безробіття, середній розмір заробітної плати;

б) економічні – показник ВВП; рівень інфляції; податкова політика.

Використання часового фактора для класифікації таких чинників сприятиме чіткішому плануванню державних заходів у довготривалій і короткотривалій перспективі формування й підтримання позитивного інвестиційного іміджу країни. Вважаємо також, що є потреба в розробленні національної стратегії формування й розвитку позитивного інвестиційного іміджу. Така стратегія повинна сприяти уникненню фрагментарності в державних підходах щодо інвестиційної політики.

Ключові слова: державна політика, державне регулювання, інвестиції, інвестиційний імідж держави, інвестиційна привабливість, інвестиційний клімат, механізм державного управління, фактори (чинники) впливу на формування інвестиційного іміджу.

Постановка проблеми. Сприйняття України учасниками інвестиційного ринку як інвестиційно привабливої держави залежить від її інвестиційного іміджу. Враховуючи сучасні тенденції

розвитку світової економіки (глобалізаційні процеси, зростання ступеню конкурентності за кваліфіковану робочу силу, залучення інвестиційних ресурсів та інші), питання формування, підтримання й використання позитивного інвестиційного іміджу для будь-якої

національної економіки дедалі більше набувають пріоритету.

Також сучасні тенденції пришвидшеного розвитку всіх процесів життєдіяльності людства, у тому числі й в економічній сфері, потребують адекватного та своєчасного реагування на виклики сьогодення. Позитивний інвестиційний імідж України опосередковано сприятиме реалізації всіх процесів життєзабезпечення українського суспільства – від задоволення базових потреб громадянина до подовження тривалості життя й підвищення його якості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковому дослідженню формування інвестиційного іміджу країни й поліпшення інвестиційного клімату присвячені роботи таких фахівців, як А. Бондар, А. Бугар, Н. Брюховецька, М. Вовк, О. Гаврилюк, Д. Гороховський, А. Єдамова, О. Зеленько, Н. Карачина, К. Малько, К. Паливода, Л. Панасенко, Т. Рибаченко, О. Рогач, Ю. Руснак, Л. Сорока, О. Фаборовський, Г. Федоров, О. Федорчак, О. Черноплеча, І. Чурута, А. Шабаліна, Є. Яковлева та інших. На сучасному етапі державотворення проблематика удосконалення державної політики в інвестиційній сфері з метою залучення іноземних інвестицій потребує окремого дослідження.

Мета статті – виокремлення основних засад державної політики щодо формування її інвестиційного іміджу.

Виклад основного матеріалу. Нагадаємо, що формування інвестиційного іміджу України відбувається за такими основними стратегічними напрямками:

- лібералізація ділової й інвестиційної активності, розвиток ринку товарів і послуг;
- дерегуляція підприємницької діяльності, створення стабільної нормативно-правової бази з питань регулювання інвестиційної діяльності;
- поліпшення корпоративного й державного управління, реформування адміністративної системи;
- усунення обмежень для залучення міжнародного капіталу з метою активізації інвестиційної діяльності;
- удосконалення фінансової системи, проведення антикорупційних заходів;

– мінімізація політичних ризиків [18].

Зазначимо, що в сучасному національному законодавстві відсутнє трактування терміну «інвестиційний імідж», хоча ще у 2002 р. Кабінет Міністрів України схвалив Програму «Інвестиційний імідж України», метою якої було вдосконалення механізму функціонування інформаційного ринку як одного з визначальних чинників активізації інвестиційної діяльності в цілому та об'єктивне інформування національної та світової спільноти про досягнення Україною позитивних змін в економічному й соціальному розвитку [18].

В аналітичному дослідженні Ю. Щегельська вказує на фрагментарність державної політики формування іміджу держави на міжнародній арені [28]. Звернімося до визначень терміну «інвестиційний імідж держави». Так, під інвестиційним іміджем Федоров Г. (2018) розуміє «відповідне сприйняття державної економіки та її інвестиційного клімату управляючими транснаціональних організацій, інвестиційними фондами, міжнародними діловими засобами масової інформації та інше. Тобто інвестиційний імідж є відповідною динамічною складовою частиною загального бренду держави» [21, с. 99]. Подібне визначення трапляється й в інших дослідників [1]: інвестиційний імідж є «...складовою загального іміджу країни та є сприйняттям економіки та її інвестиційного клімату керівниками транснаціональних корпорацій, інвестиційними фондами, міжнародними діловими ЗМІ та діловим світом загалом».

У сучасній науковій літературі з тематики дослідження трапляються різні класифікації чинників, що впливають на формування інвестиційного іміджу держави. Так, Є. Мордань й А. Гуца розрізняють три групи чинників, що впливають на інвестиційний клімат країни [14, с. 35]:

- економічні (зовнішньоекономічні умови, ринок праці, економічна динаміка країни, стан внутрішнього ринку, інвестиційна активність інвесторів);
- політично-правові (податкова система, державна інвестиційна політика, політико-правові умови, нормативно-правове поле інвестиційної діяльності, інституційна система);

– матеріально-технічні (наявний виробничий потенціал, розвиток інфраструктури).

Зауважимо, що державна інвестиційна політика реалізовується через інституційну й податкову системи за допомогою змін нормативно-правового поля інвестиційної діяльності. Тому ми вважаємо, що державна інвестиційна політика є чинником вищого порядку відносно перерахованих вище.

Учений Т. Кубах виокремлює такі негативні чинники, які впливають на інвестиційний імідж держави:

а) політична й економічна нестабільність (зміна геополітичних пріоритетів, часта зміна влади, високий рівень корупції у владних структурах, відсутність стратегії розвитку держави з чіткими цілями й планом реалізації, а також незбалансований розвиток регіонів України, нестабільність в економічному зростанні, невідповідність задекларованих нормативних і законодавчих актів реальним діям органів влади, суттєвий фіскальний тиск, значне скорочення кількості представників малого й середнього бізнесу, загострення питання захисту прав власності й інтелектуальних прав, скорочення обсягів виробництва на підприємствах, суттєве зниження платоспроможного попиту населення, невирішеність земельного питання, зношеність основних фондів);

б) правова небезпека (високий рівень корупції в органах судової системи, вибіркове законодавство, часта зміна законів й адміністративних процедур);

в) соціальна нестабільність (відсутність довіри до влади, соціальна незахищеність більшої частини населення, упередженість судових рішень, безкарність представників влади, сепаратистські виступи й глибокі політичні потрясіння) [12].

Погоджуючись загалом з наведеними чинниками, зазначимо, що деякі з них вже втратили свою актуальність (наприклад, «зміна геополітичних інтересів»), натомість з'явилися нові (окупація частин Донецької, Луганської областей, АР Крим).

На сьогодні не існує загальноприйнятої класифікації чинників, які впливають на інвестиційний імідж держави. Окремі спроби такої класифікації здійснювали

у своїх дослідженнях І. Щербатенко, О. Горбачова (2013), Ю. Руснак (2016), Є. Мордань, Гуца А. (2017), О. Цанько (2017), Г. Федоров (2018), В. Чорній, Д. Лютенко (2018) та інші [14; 21; 23; 24; 29].

Можна провести паралель із загальноприйнятим поділом чинників формування інвестиційної привабливості держави на інституціональні, економічні й соціальні, які існують на мікро-, мезо- й макрорівнях [21, с. 100].

Федоров Г. (2018) виокремлює такі негативні чинники формування позитивного іміджу держави:

а) збереження сучасних тенденцій інвестування лише в ті проєкти, котрі приносять швидкий прибуток;

б) високий ризик інвестування внаслідок економічної й політичної нестабільності [21, с. 100–1001].

Однією з причин негативних змін інвестиційного іміджу України є непослідовні й численні правки національного податкового законодавства. Особливо це проявляється щодо плати за користування надрами (наприклад, рентна плата за видобуток залізної руди). Зокрема підвищення рентних платежів передбачено законопроектом «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» від 30 серпня 2018 р. № 1210 [17].

Також негативно впливають на інвестиційний імідж країни такі чинники: непрозорість процедур прийняття рішень органами влади, високий рівень корупції в органах публічної влади, низький рівень захисту інвесторів (непередбаченість захисту від військових дій), окупація територій Донецької, Луганської областей та АР Крим тощо.

Ми вважаємо, що на інвестиційний імідж держави впливають перманентні й тимчасові чинники. Під перманентними чинниками ми розуміємо такі, які є незмінними чи відносно постійними (можуть змінюватися протягом тривалого періоду часу). До перманентних ми відносимо такі чинники:

а) геополітичні (географічне розташування) – сприятливі кліматичні умови,

наближеність до світових ринків; забезпеченість стратегічними природними ресурсами, необхідними для розвитку певного виду бізнесу;

б) соціокультурні (демографічна ситуація) – демографічне навантаження, середній вік населення.

До тимчасових чинників відносимо такі:

а) соціокультурні (наявність кваліфікованої робочої сили: доступність освіти та її рівень, показник безробіття, середній розмір заробітної плати);

б) економічні (показник ВВП, рівень інфляції, податкова політика).

Використання часового фактора для класифікації таких чинників сприятиме чіткішому плануванню державних заходів у довготривалій і короткотривалій перспективі з формування й підтримання позитивного інвестиційного іміджу країни. Вважаємо також, що є потреба в розробленні національної стратегії формування й розвитку позитивного інвестиційного іміджу. Така стратегія повинна сприяти уникненню фрагментарності в державних підходах щодо інвестиційної політики.

Висновки і пропозиції. У статті досліджено сучасний стан формування й реалізації державної політики формування її інвестиційного іміджу. Визначено певну фрагментарність у підходах органів державної влади до розвитку іміджу держави як інвестиційно привабливої. Такий стан державної політики, ще й ускладнений зовнішніми й внутрішніми чинниками призвів до коливань інвестиційних рейтингів України на міжнародному рівні й відтоку іноземного капіталу з держави.

У дослідженні також приведено основні підходи до визначення терміну «інвестиційний імідж держави». Наявні у вітчизняній науці класифікації чинників впливу на формування інвестиційного іміджу дали підґрунтя для авторської класифікації таких чинників. Зокрема запропоновано використання часового фактора для таких чинників, що сприятиме чіткішому плануванню заходів у довготривалій і короткотривалій перспективі з формування й підтримання позитивного інвестиційного іміджу держави на глобальному ринку інвестицій.

Список використаної літератури:

1. Бірка М. І. Імідж України як один із основних детермінант залучення прямих іноземних інвестицій. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21.15. С. 162–169. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/imidzh-krayini-yak-odin-iz-osnovnih-determinant-zaluchennya-priamih-inozemnih-investitsiy>.
2. Бондар А. Г. Інвестиційний імідж України у контексті формування її національного бренду. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2013. Т. 20. Вип. 23 (3). URL: <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/article/view/526/545>.
3. Бугар А. А. Роль інноваційного потенціалу країни у формуванні її міжнародного іміджу та інвестиційної привабливості. *Гілея: науковий вісник* : збірник наукових праць. 2019. Вип. 144. С. 15–18. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2019_144\(3\)_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2019_144(3)_5).
4. Вовк М. В. Формування інвестиційного іміджу України у світлі міжнародних рейтингів. *Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.З. Гжицького*. 2013. Т. 15. № 2 (56). С. 51–57.
5. Гаврилук О. В. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України. *Фінанси України*. 2008. № 2–3. С. 68–81, 79–93. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2008_2_8 ; http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2008_3_8.
6. Гороховський Д. І. Чинники політичного впливу на процес формування позитивного іміджу інвестиційної привабливості регіону. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Філософія. Соціологія. Політологія»*. 2011. Т. 19. № 21 (2). С. 110–113. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdufsp_2011_19_21\(2\)_23](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdufsp_2011_19_21(2)_23).
7. Гринів Л. С., Кічурчак М. В. Національна економіка : навчальний посібник. Львів : Магнолія 2006, 2008. 464 с.
8. Дика М. В. Державна інвестиційна політика: її складові та значення у розвитку національної економіки. *Вісник ХНУ*. 2010. № 6. Т. 1. С. 29–32.
9. Єдамова А. М. Особливості формування інвестиційного іміджу України у Чорноморському, Каспійському регіонах та у Центральній Азії. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2011. Вип. 103 (2). С. 99–101. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/artmv_2011_103\(2\)_26](http://nbuv.gov.ua/UJRN/artmv_2011_103(2)_26).
10. Зеленько О. О. Інвестиційний клімат в економіці України та шляхи його удосконалення. *Збірник наукових праць Хар-*

- ківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Серія «Економіка». 2016. Вип. 16. С. 40–46.
11. Карачина Н. П., Сорока Л. Ю. Вплив іміджу держави на інвестиційну привабливість підприємства. *Економічний простір*. 2014. № 85. С. 54–61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/есpros_2014_85_8.
12. Кубах Т. Г. Інвестиційний клімат держави: теоретичний та практичний аспект. *Ефективна економіка*. 2013. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2604>.
13. Малько К. С. Інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість України: чинники їх формування в сучасних умовах. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 3 (165). С. 100–105.
14. Мордань Є. Ю., Гуца А. В. Інвестиційний клімат України та шляхи його поліпшення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 17. С. 33–38. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/17_2017/8.pdf.
15. Паливода К. В. Проблеми формування привабливого інвестиційного клімату як засобу подолання деструкцій в економіці України. *Економіка та держава*. 2018. № 3. С. 4–9. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/3_2018/3.pdf
16. Панасенко Л. Формування інвестиційного іміджу території для забезпечення її інвестиційної привабливості. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2014. Вип. 37(2). С. 113–118. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpchdtu_2014_37\(2\)_17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpchdtu_2014_37(2)_17).
17. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві : Проект Закону / Верховна Рада України. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66520.
18. Про схвалення Програми «Інвестиційний імідж України» : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2002 р. №477-р / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/477-2002-%D1%80>.
19. Рибаченко Т. Ю., Фаборовський О. Є. Імідж територій як фактор інвестиційної привабливості. *Економічний простір*. 2013. № 74. С. 142–150. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/есpros_2013_74_17.
20. Руснак Ю. І. Вплив політико-правових чинників на формування інвестиційного клімату. *Право і суспільство*. 2016. № 1(2). С. 101–105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2016_1%282%29__20.
21. Федоров Г. О. Особливості формування інвестиційного іміджу України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія «Державне управління»*. 2018. Т. 29(68). № 3. С. 97–102. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sntvupa_2018_29_3_20.
22. Федорчак О. Основні підходи до наукового визначення інвестиційного клімату. *Ефективність державного управління*. 2016. Вип. 1/2 (46/47). Ч. 1. С. 162–171. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/edu_46/fail/ch1/20.pdf.
23. Цанько О. О. Дослідження факторів інвестиційної привабливості регіону у контексті формування засад забезпечення його конкурентоспроможності. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка»*. 2017. Вип. 1(7). С. 170–174. URL: <https://msu.edu.ua/visn/wp-content/uploads/2017/05/1-7-1-2017-28.pdf>.
24. Чорній В. В., Лютенко Д. Д. Інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість України. URL: <http://conf.management.fmm.kpi.ua/proc/article/view/126625>.
25. Чорноплеча О. Проблема формування економічного іміджу України в контексті євроінтеграції. *Дослідження міжнародної економіки : збірник наукових праць*. 2011. Вип. 2(67). С. 111–123. URL: <http://dSPACE.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/25213/09-Chornoplecha.pdf?sequence=1>.
26. Чурута І. Інвестиційні рейтинги та їхній вплив на інвестиційний імідж країни. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2018. Вип. 3. С. 70–78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vtneu_2018_3_8.
27. Шабаліна Л., Кіскіна Н. Формування позитивного іміджу України як засіб підвищення її інвестиційної привабливості. *Схід*. 2013. № 4. С. 103–108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Skhid_2013_4_20.
28. Щегельська Ю. П. Історія позиціонування держави Україна на міжнародній арені. URL: <http://gisap.eu/ru/node/475>.
29. Щербатенко І., Горбачова О. Аналіз факторів, що впливають на інвестиційну привабливість підприємств автотранспортної галузі. *Економічний аналіз*. 2013. Вип. 12. Ч. 4, С. 166–170.

Berezhanska L. Improvement of the state policy of formation its investment image

Ukraine's perception of the participants of the investment market as an attractive investment country depends on its investment image. Given the current trends in the world economy (globalization processes, increasing the level of competitiveness for skilled labor, attracting investment resources, etc.), the issue of forming, maintaining and using a positive investment image for any national economy is becoming a higher priority.

In the current national legislation there is no interpretation of the term "investment image", although in 2002 the Cabinet of Ministers of Ukraine approved the Program "Investment image of Ukraine". Also today there is no generally accepted classification of factors that affect the investment image of the state.

One of the reasons for the negative changes in Ukraine's investment image is the inconsistent and numerous amendments to the national tax legislation. Also, the factors that negatively affect the country's investment image are the following: the lack of transparency of decision-making procedures by the authorities, high level of corruption in public authorities, low level of investor protection (unpredictable protection against hostilities), occupation of the territories of Donetsk, Lugansk regions and Autonomous Republic of Crimea, etc.

On our opinion the investment image of the state is influenced by permanent and temporary factors. By permanent factors we mean those that are constant or relatively constant (may change over a long period of time). These include the following factors:

a) geopolitical – geographical location (favorable climatic conditions, proximity to world markets), availability of strategic natural resources (natural resources necessary for the development of a certain type of business);

b) socio-cultural – demographic situation (demographic burden, average age of population).

Temporary factors include the following:

a) socio-cultural – availability of skilled labor (availability of education and its level, unemployment rate, average salary);

b) economic (GDP, inflation, tax policy).

The use of a time factor to classify such factors will facilitate a clearer planning of government events in the long and short term in order to shape and maintain a positive investment image of the country. We also believe that there is a need to develop a National Strategy for the formation and development of a positive investment image. Such a strategy should help to avoid fragmentation in government investment policy approaches.

Key words: *state policy, state regulation, investments, investment image of state, investment attractiveness, investment climate, mechanism of public administration, factors influencing investment image formation.*